

Pouk, ki navduši

Pomen glasnega branja odraslih otrokom na začetku opismenjevanja

Mag. Evelin Malnar
Osnovna šola Zbora
odposlancev Kočevje

Povzetek: Prispevek govori o glasnem branju odraslih otrokom, ki je ena od najpomembnejših dejavnosti v predšolskem obdobju, ki napovedujejo uspeh pri formalnem učenju branja in pospešujejo govorni razvoj, ter o pomembni vlogi staršev, ki s svojim pozitivnim odnosom do branja in pozitivnimi prepričanji o branju ustvarjajo bralca za vse življenje. Starši, ki želijo otroka navdušiti za branje, morajo poskrbeti za njegovo dobro počutje med branjem, ki naj bi prispevalo k temu, da bo branje ostalo v spominu kot nekaj prijetnega in si bo otrok želel ponavljanja. Skupno branje zgodbe za predšolskega otroka in mlajšega šolarja prijetno zaradi vsebine, toplega ozračja, telesne bližine staršev, ob tem se ustvarja občutek varnosti in večje povezanosti. Ob skupnem branju v obdobju porajajoče se pismenosti otrok pridobiva znanje o značilnostih besedila, razumevanje vloge tiska, nauči se smeri branja in pisanja, razume izraze črka, beseda, začetek besed, prvi glas, ve, da je besedilo sestavljeno iz posameznih besed, beseda iz črk, spozna, da je knjiga sestavljena iz platnic in knjižnega bloka, kaj so listi in kaj strani. **Ključne besede:** branje, glasno branje, bralne dejavnosti, družinsko branje, šolska pismenost.

Importance of Adults Reading to Children Aloud when Developing Early Literacy. Abstract:

The paper discusses the act of adults reading to children aloud, which is one of the most important activities in the preschool period that lead to success in the formal learning of reading and speed up the development of speech; and the important role of parents who are creating a reader for life through their positive attitude towards reading and their positive opinions about reading. Parents who wish to make their child enthusiastic about reading have to make sure that he/she feels good while being read to, since that is believed to make the child remember reading as a pleasant activity that he/she will want to experience again. Preschool children and younger schoolchildren find reading stories together pleasant because of the contents, the warm atmosphere and the physical closeness of their parents, which make them feel safer and more bonded. When reading together in the period of emergent literacy, the child gains knowledge about the characteristics of text; comes to understand the role of print, and the reading and writing direction; understands expressions such as letter, word, beginning of words, first sound; knows that the text is made up of individual words, and words of letters, etc.; discovers that a book is made up of the binding and of the book block, and the difference between sheets and pages. **Key words:** reading, reading aloud, reading activities, family reading, school literacy.

Uvod

Da bi otroci postali bralci, potrebujejo starše, da jim berejo, jih poslušajo, kako berejo, ko so še majhni, se z njimi pogovarjajo o branju, ko so starejši, jim omogočajo mirne trenutke, primerne za branje, kupujejo ali si izposojajo knjige ali

drugo gradivo, sodelujejo z njihovimi učitelji in so jim zgled odraslega bralca in zanimanja za knjige (Kropp 2000). Razvoj bralca je v največji meri odvisen od tega, kar se dogaja doma (Matko Lukan 2009). Družine ne bi nikoli smele nehati brati skupaj. Otrok bo postal bralec za vse življenje s sodelovanjem staršev in s predanostjo procesu, ki

traja od zgodnjega otroštva do najstniških let in še dlje (Kropp 2000).

Glasno branje odraslih otrokom

Glasno branje odraslih otrokom naj bi v družinah potekalo od rojstva pa do osmega leta otrokove starosti in tudi ko otrok že nekaj let samostojno bere (Morrow 2001 v Grginič 2006). Mlajšim otrokom naj bi brali starši, dedki, babice, sorojenci in drugi člani družine. Branje naj bi postalo obred, vsak dan ob istem času, na istem mestu, najbolje zvečer. Brati je priporočljivo vsak dan, vendar se lahko zgodi, da to ne uspe. Pomembno je, da si starši (dedki, babice, sorojenci in drugi člani družine ...) takrat, ko otroku berejo, vzamejo čas in uživajo v branju skupaj z njim. Z rednim branjem se vzpostavi navada, ki dolgoročno vpliva na branje otrok, da ob večerih samoiniciativno posegajo po knjigi. Nekaterim otrokom je všeč branje za mizo, drugim v postelji, tretjim pred spanjem. Majhnega otroka naj bi starši imeli v naročju – otrok tako občuti ugodje in varnost, ki ju prinaša branje (Knaflič 2003). Tisk in slike v knjigi morajo biti dovolj veliki, da lahko otrok spremlja branje z očmi. Otrok mora biti aktiven udeleženec v družinskem branju (Morrow 2001 v Grginič 2006). Bralni ritual pred spanjem bralca in poslušalca poveže, jima ponudi potovanje v domišljijo, dogodiščino, nudi varnost in bližino (Sitar Cvetko 2009). Ko otrok začne samostojno brati, je zelo pomembno, da starši ne prenehajo z družinskim branjem. Lahko zamenjajo vloge – starši postanejo poslušalci – ali se pri branju izmenjujejo, vsak prebere eno ali dve povedi (dialoško branje). Zelo pomembno pa je, da starši ne izgubijo interesa za knjige in branje otrok, ko prenehajo z družinskim branjem. Starši naj otroku bi brali do osmega leta, ko večina otrok branje avtomatizira in pokaže interes za samostojno branje, kasneje naj bi pokazali zanimanje za knjige, ki jih otrok bere, in se o njih pogovarjali. Znano je, da starševska vnema za družinsko branje pojenja, ko otrok vstopi v šolo, še posebej, ko začnejo otroci brati. Prav to pa je čas, ko potrebujejo največ spodbud in podpore pri premagovanju začetnih bralnih težav (Grginič 2006). Raziskave so pokazale, da je glasno branje otrokom v predšolskem obdobju ena od najpo-

membnejših dejavnosti, ki napovedujejo uspeh pri formalnem učenju branja in pospešujejo govorni razvoj (Miller 1996, Browne 1998, Galda in Culinan 2000, Neuman in Bredekamp 2000, Tracey 2000, Whitehurst in Lonigan 2001, Jerman 2001 v Grginič 2006). Tudi raziskava o sodelovanju staršev pri začetnem opismenjevanju v šoli je potrdila, da so bili otroci tistih staršev, ki so jim starši v začetnem obdobju šolanja pogosto glasno brali, uspešnejši pri branju in pisanju (Malnar, 2015). Starši, ki svojim otrokom veliko berejo že pred vstopom v šolo pospešujejo potek zaznavanja in zavedanja besed, zlogov, glasov. Predšolsko pismenost oz. začetni bralni in pisalni razvoj otroka kot proces spontanega porajanja pismenosti, postopno, neopazno ob vsakodnevnih dogodkih, ob bralno-pisnih dejavnostih staršev in ob lastni dejavnosti, samoiniciativno in neformalno daljše časovno obdobje v času pred formalnim (šolskim) opismenjevanjem, raziskovalci (Hiebert 1978, Mason 1980, Goodman 1982, Teale 1984, Teale in Sulzby 1986, Lomax in McGee 1987, Miller 1996, Labbo in Teale 1997 v Grginič 2005, 2008) opisujejo kot porajajočo se pismenost (emergent literacy). Porajajoča se pismenost obsega predbralne in predpisalne spretnosti, kot so razvitost koncepta knjige, branja in pravil o branju, pisanja ter dejavnosti vidnega razločevanja in razčlenjevanja, slušnega razločevanja in razčlenjevanja, vidno-gibalne spretnosti (Kranjc 2003 v Saksida 2010, Program Osnovna šola 2011, Pečjak 2012). Glasno branje odraslih otrokom pozitivno vpliva na razvoj jezikovne zmožnosti, in sicer tako govornega razumevanja, npr. besednjaka, razumevanja strukturne sheme (Peterman, Dunning in Mason 1985, Bus, Van Ijzendoorn in Pellegrini 1995, Dickinson in Smith 1994, Robbins in Ehri 1994) in pomena pisnega jezika (Morrow 1987, 1988, Morrow in Smith 1978, 1990, Clay 1979, Labbo in Teale 1997), kot tudi na sposobnost govornega izražanja (Teale 1997, Marjanovič Umek, Fekonja, Lešnik Musek in Kranjc 2002 v Grginič 2006).

Potek uspešnega glasnega branja odraslih otrokom

K. Kesič Dimić v *Priporočniku o branju* (2010) navaja potek uspešnega glasnega branja odraslih otrokom.

1. Priprava na glasno branje:

- Starši naj knjigo sami prelistajo, da dobijo občutek o vsebini in zahtevnosti.
- Starši naj izberejo takšno gradivo, ki je tudi njim všeč.
- Upoštevati je treba starost, razvojno obdobje, interese otrok, namen.
- Če starši prvič berejo zgodbo, naj se med branjem izogibajo pogostemu ustavljanju in komentiranju, da lahko otrok dobi občutek o vsebini.
- Udobno mesto za branje – npr. naslanjač, velik kavč (Kesič Dimic 2010).

2. Pred branjem:

- Dejavnosti pred branjem otroka motivirajo za branje oz. poslušanje besedil.
- Otrokom in staršem mora biti udobno.
- Otroci si ogleda naslovnico, starši preberejo naslov, starejšim tudi avtorja.
- Otroci naj pove, ali mu je naslovnica všeč.
- Starši naj povedo, na kaj naj bodo otroci med poslušanjem pozorni.
- Starši naj zastavljajo različna vprašanja (kaj se bo dogajalo, zakaj, kje se bo odvijalo, ali si že kaj podobnega prebral) (Kesič Dimic 2010).

3. Med branjem:

- Medbralne dejavnosti prispevajo k razumevanju in poglobljanju doživetja.
- Starši naj med branjem spreminjajo glas. Pomembno je, da odrasli uživajo ob besedilu, ki ga pripovedujejo ali berejo. To navdušenje se prenaša, otroka prevzame in prepriča.
- Pri branju naj starši sledijo s prstom, da lahko otrok spremlja potek branja.
- Med branjem kaže na ilustracije, o katerih je govor.
- Težje besede naj starši razložijo ali nadomestijo z lažjimi sopomenkami.
- Otroka je treba spodbujati k temu, da bo predvidel zaključek.
- Otroku naj starši povejo svoje mnenje o zgodbi.
- Otroci naj sprašujejo, komentirajo (Kesič Dimic 2010).

4. Po končanem branju:

- Pobralne dejavnosti utrjujejo in poglobljajo razumevanje in doživetje besedil. Kratek

premor za doživljanje. Sledi pogovor o zgodbi (kakšen je naslov, kdo je avtor, kje se dogaja, kdo je glavni junak in zakaj, kaj je problem zgodbe, kako se počutiš, ali so ti ilustracije všeč, kateri del ti je najljubši ...), igranje zgodbe, pravlјice, slikanje doživetij, petje, ples, izmišljanje zgodb ... (Matko Lukan 2009, Kesič Dimic 2010).

Različni strokovnjaki omenjajo tudi nekatera načela, ki naj bi jih starši upoštevali, da bi branje pri otroku doseglo želene učinke z vidika otrokovega razvoja in učenja:

- Branje ne sme biti nekaj, kar se dogaja hitro, mimogrede, za nekaj minut – branje zahteva čas, umirjenost in zainteresiranost bralca.
- Brati naj začnejo že dojenčkom in berejo tudi še otrokom, ki že znajo brati.
- Pri branju naj ne hitijo, ne izpuščajo se posameznih povedi, odstavkov, strani, ker bi mislili, da je za otroka nezanimivo in nerazumljivo.
- Otroci z zanimanjem sledijo branju v nadaljevanju. Z branjem zgodbe nadaljujemo tam, kjer smo včeraj končali.
- Branje mora biti ritual (naročje, postelja, medvedek ...).
- Otroku morajo biti knjige dosegljive že od prvega leta dalje. Dobro je, če so nekatere samo njegove.
- Smiselno je spodbujati druge otrokove dejavnosti, npr. igro z lutkami, igro vlog, likovno izražanje, gibalne igre, v katere otroci prenesejo vsebino knjige in jo na različne načine pretvorijo ali nadgradijo.
- Na otrokova enostavna in zahtevna vprašanja je treba poskusiti vedno odgovoriti.
- Tisti, ki bere, se mora pri branju potruditi, v branje mora vključiti smiselne poudarke in intonacije, v branju naj bi bila prepoznavna čustvena izraznost, kar pomeni, da otrok pri poslušanju prepozna, kdaj gre za nekaj veselega, strašnega, občutljivega (Marjanovič Umek in Zupančič 2003).

Otroci ob sodelovanju pri branju in raznih dejavnostih pred branjem, ob in po njem lahko pridobijo pozitivno samopodobo, samozaupanje, samospoštovanje, se usposobi za reševanje problemov, se uči sodelovanja, doživi različne občutke – veselje, strah, jezo, žalost, bližino, osamljenost ... (Matko Lukan 2009).

Sklep

Glasno branje odraslih otrokom pozitivno vpliva na razvoj otrokovega govora, pismenosti, otroci se seznanijo s knjižnim jezikom in spoznajo funkcijo tiska. Zgodbe, ki mu jih starši berejo, spodbujajo otrokov interes, besedni zaklad, občutek za strukturo, kar pripomore k učenju branja, k večjemu bralnemu razumevanju. Vse to pa vpliva na dober šolski uspeh. Večkratno poslušanje preprostih besedil v otroški literaturi otroku dajejo možnost zapomnitve vzorcev – ponavljajočih se besed in povedi. Zgodbe spodbujajo otrokovo domišljijo. Pogovor ob branju, ki vsebuje vprašanja, dodatne informacije, lastne izkušnje staršev, pa je pomemben za razvoj kompleksnosti otrokovega mišljenja (Grginič 2008, Kesič Dimic 2010). Poslušanje zgodb otroku pomaga pri razvijanju empatije in spoznavanju različnih zornih kotov neke situacije. Vživijo se v težave glavnega junaka, kako ga je strah, kako je jezen, ponižan. S pomočjo knjig se otroci naučijo spoštovanja drugih kultur in običajev. Z branjem začnejo na svoj svet gledati s popolnoma druge perspektive (Kesič Dimic 2010). ■

Viri in literatura

1. Bucik, N. (2009). Razvijanje otrokove motivacije za branje v domačem okolju. V Knaflič, L., Bucik, N. (ur.), *Branje za znanje in branje za zabavo: Priročnik za spodbujanje družinske pismenosti*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Str. 17–26.
2. Grginič, M. (2006). *Družinska pismenost*. Domžale: Izolit.
3. Grginič, M. (2008). *Vsak po svoji poti do pismenosti: Priročnik za vzgojitelje in starše predšolskih otrok*. Mengeš: Izolit.
4. Kesič Dimic, K. (2010). *Priročnik o branju*. Ljubljana: Alba.
5. Knaflič, L. (2003). Vzgoja bralca v družini. V Bucik, N. idr. (ur.), *Beremo skupaj: Priročnik za spodbujanje branja*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 34–39.
6. Kranjc, S. (2003). Jezikovna vzgoja v vrtcu. V Bucik, N. idr. (ur.), *Beremo skupaj: Priročnik za spodbujanje branja*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 49–52.
7. Kropp, P. (2000). *Vzgajanje bralca*. Tržič: Učila.
8. Marjanovič Umek, L., Zupančič, M. (2003). Vloga branja in pripovedovanja v otrokovem razvoju. V Bucik, N. idr. (ur.), *Beremo skupaj: Priročnik za spodbujanje branja*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 22–23.
9. Matko Lukan, I. (2009). Kako beremo z otrokom. V Knaflič, L., Bucik, N. (ur.), *Branje za znanje in branje za zabavo: Priročnik za spodbujanje družinske pismenosti*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Str. 27–42.
10. Malnar, E. (2015). *Sodelovanje staršev pri začetnem opismenjevanju v šoli*. Magistrsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
11. Pečjak, S. in drugi (2006). *Bralna motivacija v šoli: Merjenje in razvijanje*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
12. Pečjak, S. (2012). Razvoj bralnih zmožnosti v prvem triletju osnovne šole. V Marjanovič Umek, L., Fekonja Peklaj, U., Pečjak, S., *Govor in branje otrok: Ocenjevanje in spodbujanje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. Str. 45–78.
13. *Program Osnovna šola – slovenščina. Učni načrt (2011)*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Zavod RS za šolstvo.
14. Saksida, I. (2010). Pismenost (naj)majših – dileme, vprašanja, izzivi. *Sodobna pedagogika*, 56 (1), str. 66–85.
15. Sitar Cvetko, J. (2009). Ustvarjamo ob knjigi – igra z lutkami. V Knaflič, L., Bucik, N. (ur.), *Branje za znanje in branje za zabavo: Priročnik za spodbujanje družinske pismenosti*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Str. 95–106.
16. Zrimšek, N. (2003). *Začetno opismenjevanje*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

